

ANALİZ

MART 2017 SAYI: 194

HOLLANDA PARLAMENTO SEÇİMLERİ VE AŞIRI SAĞIN YÜKSELİŞİ

ENES BAYRAKLI, OĞUZ GÜNGÖRMEZ

SETA

HOLLANDA PARLAMENTO SEÇİMLERİ VE AŞIRI SAĞIN YÜKSELİŞİ

ENES BAYRAKLI, OĞUZ GÜNGÖRMEZ

COPYRIGHT © 2017

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Uygulama: Hasan Suat Olgun
Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
HOLLANDA SİYASİ SİSTEMİ	9
SEÇİM SÜRECİNDE ÖNE ÇIKAN KONULAR	11
SİYASİ PARTİLER	16
SEÇİM TAHMİNLERİ VE MUHTEMEL SENARYOLAR	21
SONUÇ	23

YAZAR HAKKINDA

Enes Bayraklı

Viyana Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü lisans mezunu olan Enes Bayraklı, aynı üniversitede Siyaset Bilimi alanında yüksek lisans ve doktora eğitimini tamamladı. 2009-2010 yılları arasında İngiltere Nottingham Üniversitesi'nde doktora tezi için araştırmalarda bulundu. 2011-2013 yılları arasında Londra Yunus Emre Türk Kültür Merkezi'nde uzman ve müdür yardımcılığı pozisyonunda çalıştı. Aynı dönem içerisinde 2012 Ağustos-Aralık ayları arasında kurucu müdür olarak Bükreş ve Köstence Yunus Emre Türk Kültür Merkezlerinde görev aldı. 2013 yılından beri Türk-Alman Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü öğretim üyesidir. Çalışma alanları arasında Türk dış politikasının dönüşümü, dış politika analizi, Alman siyaseti ve dış politikası bulunmaktadır.

Oğuz Güngörmez

Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden 2014 yılında birincilikle mezun olmuştur. Şu anda Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine devam etmektedir. SETA İstanbul Avrupa Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırma asistanı olarak görev yapmaktadır. İlgilendiğı araştırma konuları arasında Avrupa Birliğı, Türkiye-AB ilişkileri ve Ortadoğuda silahlanma yer almaktadır.

ÖZET

2017 Fransa, Almanya ve Hollanda gibi ülkelerde kritik seçimlerin yapılacağı bir yıl olarak ön plana çıkmaktadır. Özellikle Avrupa Birliği'nden (AB) çıkmayı savunan aşırı sağ partilerin bu seçimlerde nasıl bir performans sergileyeceği Birliğin geleceği açısından hayati öneme sahiptir. 2017'nin ilk kritik seçiminin gerçekleştirileceği Hollanda'da Geert Wilders'ın İslam ve mülteci karşıtı söylemlerinin sandıkta nasıl tecelli edeceği ve seçimden sonra nasıl bir kabinenin oluşacağı da bu açıdan önem arz etmektedir. Elinizdeki analiz Hollanda'da 15 Mart tarihinde gerçekleştirilecek olan parlamento seçimlerinde siyasi partilerin yol haritalarını ve tartışmalarda ön plana çıkan konuları incelemektedir. Analizde ayrıca seçim sonrası koalisyon görüşmelerinde önem teşkil edeceğine inanılan partilerin seçim beyannameleri ele alınarak incelenmektedir. Son olarak seçimlerle ilgili yayımlanan son anket sonuçları ışığında seçim sonrasında oluşabilecek koalisyon varyasyonları ve krizlere ilişkin muhtemel senaryoların neler olabileceği üzerine bir tartışma yürütülecek ve okuyucuya seçimlerin öncesi ve sonrasına dair kapsamlı bir çerçeve sunulacaktır.

Bu analizde Hollanda'da 15 Mart tarihinde gerçekleştirilecek olan parlamento seçimlerinde siyasi partilerin yol haritaları ve tartışmalarda ön plana çıkan konular incelenmektedir.

GİRİŞ

Avrupa genelinde 11 Eylül sonrası yükselmeye başlayan İslam ve göçmen düşmanı aşırı sağ partiler Suriye krizinin sebep olduğu mülteci akınıyla birlikte daha da ivme kazanmış ve aşırı sağ birçok Avrupa ülkesinde siyasi tartışmaları belirleyen bir güç haline gelmiştir. Britanya'nın Brexit kararı ve Trump'ın ABD seçimlerini kazanmasıyla kendilerine güveni artan aşırı sağ partiler, DEAŞ'ın Avrupa'nın önemli şehirlerinde gerçekleştirdiği terör saldırılarıyla da halktan destek bulma konusunda zorluk çekmemişler ve gerek ulusal parlamentolar gerekse Avrupa Parlamentosu'nda ciddi oy oranları elde ederek isimlerinden söz ettirmeye başlamışlardır. Özellikle Almanya'da liderliğini Frauke Petry'nin yaptığı Almanya için Alternatif Partisi (AfD), Avusturya'da Heinz-Christian Strache liderliğindeki Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ), Fransa'da liderliğini Marine Le Pen'in yaptığı Ulusal Cephe (NF) ve Hollanda'da lideri Geert Wilders olan Özgürlük Partisi (PVV) önemli siyasi başarılar elde ederek dikkatleri üzerlerine çekmişlerdir.

2017 yılında da Avrupa'daki birçok ülkede yerel ve genel olmak üzere çok sayıda seçim gerçekleştirilecektir. Özellikle aşırı sağcı partilerin bu seçimlerde nasıl bir performans sergileyeceği merak konusudur. 2017 yılının ilk seçimi ise 15 Mart tarihinde Hollanda'da gerçekleştirilecektir. Koalisyonları gerekli kılan yönetim biçimiyle öne

çıkan Hollanda'da nasıl bir kabinenin oluşacağı'nın yanında, Geert Wilders'ın İslam ve mülteci karşıtı söylemlerinin sandıkta nasıl tecelli edeceği de seçimlere dair oldukça merak uyandırmaktadır. Hatırlanacağı üzere Hollanda halkı 2005 yılında gerçekleştirilen referandumla AB'nin daha ulus üstü bir yapıya evrilmesini sağlayacak anayasa teklifini reddederek Birliğe ciddi bir darbe vurmuştu. Yine 15 Mart seçimlerinde halkın "Hollanda'yı yeniden bağımsız bir ülke haline getirme" vaadinde bulunarak ülkesinin AB'den ayrılma sürecini başlatacağını söyleyen Wilders'ı seçerek ikinci bir darbe vurabileceğinden endişe edilmektedir. Zira seçim anketlerinde Özgürlük Partisi'nin ciddi oranda bir oy aldığı ve mevcut Başbakan Mark Rutte'nin partisiyle birincilik mücadelesi verdiği görülmektedir. Seçime giren hemen hemen tüm siyasi partiler İslami sembollerini yasaklayarak camileri kapatacağını ve Hollanda'nın İslamlaşmasını engelleyerek tüm göçmenleri ülkelerine geri göndereceğini belirten Geert Wilders ile herhangi bir koalisyonla yanaşmayacağını açıkladığı için Wilders'ın Özgürlük Partisi seçim sürecinde aşılması zor bir siyasi izolasyona maruz kalmıştır.

15 Mart tarihine yaklaştıkça Hollanda'da oldukça tartışmalı ve tansiyonu yüksek bir atmosfer ortaya çıkmış ve seçim sürecini etkisi altına almıştır. Seçim sürecindeki tartışmalara partilerin popülist söylemleri damga vurmuş ve özellikle de Özgürlük Partisi'nin dışlayıcı/kutuplaştırıcı dili seçim sürecini etkisi altına almıştır. Geert Wilders'ın İslam'a ve mültecilere yönelik aşırı söylemleri uzun süre gündemi meşgul etmiş, bu durum Hollanda'nın gerçek sorunlarının gerektiği kadar tartışılmasını engelleyerek geri planda kalmasına sebep olmuştur. Tartışmalarda genel çerçeveyi mülteciler, göçmenlerin durumu ve uyum sorunları gibi meseleler oluştururken, bunların yanında sağlık sistemi, emeklilerin durumu ve konut krizi gibi Hollanda'nın geleneksel sorunları da partilerin seçim beyannamelerinde yer verdikleri hususlar olmuştur.

TABLO 1: 1980 SONRASI HOLLANDA'DAKİ KOALİSYONLARIN DURUMU

	HİSTİYAN DEMOKRAT PARTİ (CDA)	İŞÇİ PARTİSİ (PVDA)	ÖZGÜRLÜK VE DEMOKRASİ İÇİN HALK PARTİSİ (VVD)	DEMOKRATLAR PARTİSİ (D66)	HİSTİYAN BİRLİĞİ (CU)	PİM FORTUYN LİSTESİ PARTİSİ (LFP)
1982-1989	■		■			
1989-1994	■	■				
1994-2002		■		■		
2002			■			
2003-2006	■		■	■		■
2006-2007	■		■			
2007-2010	■	■			■	
2010-2012	■		■			
2012		■	■			

Kaynak: "Politics in The Netherlands", ProDemos, (2013), <https://www.prodemos.nl/english/wp-content/uploads/sites/2/2016/04/Politics-in-the-Netherlands-2013.pdf>, (Erişim tarihi: 9 Aralık 2016).

Elinizdeki analizde Hollanda'da 15 Mart tarihinde gerçekleştirilecek parlamento seçimleriyle ilgili bilgiler verilecek, siyasi partilerin yol haritaları incelenecek ve tartışmalarda ön plana çıkan konular ortaya konulacaktır. Çeşitli grafik ve verilerle de desteklenen analizde 15 Mart seçimleri ve sonraki koalisyon görüşmelerinde önem teşkil edecek partilerin seçim beyannameleri ele alınarak pozisyonları ortaya konmaya çalışılacak ve son anket sonuçları ışığında seçim sonrası muhtemel senaryoların neler olabileceği üzerine tartışma yürütülecektir.

HOLLANDA SİYASİ SİSTEMİ

Hollanda siyasi sistemi anayasal monarşi olarak adlandırılmakta ve iki yapılı bir yasama organının yanında bir de Kral bulunmaktadır. Kral, hükümetin bir üyesi olarak kabul edilirken Bakanlar Kurulu'nda yer almamakta ve Kral'ın Parlamento'ya karşı bir sorumluluğu bulunmamaktadır. Hollanda Parlamentosu ise Senato (Eerste

Kamer) ve Temsilciler Meclisi (Tweede Kamer) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Parlamento'nun üst kanadı olarak tasvir edilen Senato, 4 yıllığına seçilen 75 üyeden oluşurken Temsilciler Meclisi yine 4 yıl için seçilen 150 üyeden oluşmaktadır. Hollanda'daki seçim sistemi ise parti listesi usulüne dayanmakta ve milletvekilleri seçim sürecinde fazla etkili olamamaktadır. Bu durum milletvekillerinin düşük profilli olmasına ve halktan kopuk bir şekilde parti yönetimine/lidere yakın bir şekilde faaliyet göstermelerine sebep olmaktadır.¹

15 Mart'ta gerçekleştirilecek olan parlamento seçimleri ise 150 üyeden oluşan Temsilciler Meclisi için yapılacaktır. 150 koltuktan 76'sını kazanan parti mutlak çoğunluğu elde ederek hükümeti kurma hakkı kazanmaktadır. Seçimlerde kullanılan geçerli oyların 150'ye bölünmesiyle partilerin Temsilciler Meclisi'nde 1 koltuk kazanması için gereken oy miktarı hesaplanmakta ve

1. "Reform The Voting System to Give Us MP's Who Truly Represent the People", Dutch News, 9 Ocak 2017, <http://www.dutch-news.nl/features/2017/01/mps-should-really-represent-the-people-represent>, (Erişim tarihi: 12 Aralık 2016).

TABLO 2: 11 EYLÜL SALDIRILARINDAN SONRA HOLLANDA'DA GERÇEKLEŞEN SEÇİMLERDE PARTİLERİN OY ORANLARI (YÜZDE)

	ÖZGÜRLÜK PARTİSİ (PVV)	ÖZGÜRLÜK VE DEMOKRASİ İÇİN HALK PARTİSİ (VVD)	İŞÇİ PARTİSİ (PVDA)	SOSYALİST PARTİ (SP)	HRİSTİYAN DEMOKRAT BİRLİK (CDA)	DEMOKRATLAR 66 (D66)
2002 Temsilciler Meclisi Seçimleri	-	15,4	15,1	5,9	27,9	5,1
2003 Temsilciler Meclisi Seçimleri	-	17,9	27,2	6,3	28,6	4,0
2004 Avrupa Parlamentosu Seçimleri	-	13,2	23,6	7,0	24,4	4,2
2006 Temsilciler Meclisi Seçimleri	5,9	14,7	21,2	16,6	26,5	2,0
2009 Avrupa Parlamentosu Seçimleri	16,9	11,4	12,1	7,1	20,1	11,3
2010 Temsilciler Meclisi Seçimleri	15,5	20,5	19,6	9,8	13,6	6,9
2012 Temsilciler Meclisi Seçimleri	10,1	26,6	24,8	9,7	8,5	8,0
2014 Avrupa Parlamentosu Seçimleri	13,3	12,0	9,4	9,6	15,0	15,4
Güncel Tahmini Oy Oranları (2 Mart 2017) ²	16,0	16,0	8,0	8,0	11,0	11,0

Kaynak: "Dutch Election Results Since 1918", nlverkiezingen.com, http://www.nlverkiezingen.com/index_en.html, (Erişim tarihi: 7 Mart 2017).

bu sebeple milletvekilliği için gereken oy sayısı her seçimde geçerli oylara bağlı olarak değişiklik göstermektedir (2012 parlamento seçimlerinde bu sayı 62 bin 828'di). Her ne kadar parlamento da 76 koltuk elde eden parti hükümeti kurma hakkı elde etse de Hollanda'nın seçim sistemi gereği bir siyasi partinin mutlak çoğunluğu elde etmesi oldukça zordur. Bu bakımdan yönetim sistemi koalisyonlar üzerine kurulmuş ve İkinci Dünya Savaşı'ndan itibaren ülkeyi daima koalisyon hükümetleri yönetmiştir. Bu yönüyle Hollanda "uzlaşma ülkesi" olarak anılmaktadır.

Tablo 1'de de görüleceği üzere koalisyonların ve uzlaşma kültürünün ülke yönetiminde önemli bir yer tutması, çeşitli görüşlerde çok sayıda siyasi partinin hem seçim süreci hem de parlamentoda sahne almasına sebep olmaktadır. Örneğin en son 2012 yılında yapılan parlamento seçimlerinde 11 siyasi parti parlamentoda koltuk

kazanarak ülke yönetiminde söz sahibi olmuştur. Bu durum milli iradenin tam anlamıyla parlamentoya yansımaları gibi olumlu sonuçlar doğururken, sıkıntılı bir politik süreç ve istikrar üretmekte zorlanan hükümetlerin ortaya çıkması gibi olumsuz sonuçlara sebep olmaktadır. Her ne kadar "uzlaşma ülkesi" olarak anılsa ve koalisyon görüşmeleri sırasında siyasi partiler oldukça duyarlı ve sorumluluk sahibi davransalar da, söz konusu durumun kimi zaman Hollanda'da ciddi krizlere sebep olabileceğinin belirtilmesi gerekir. Örneğin 1977 seçimlerinden sonraki koalisyon görüşmelerinde 208 gün boyunca bir hükümet kurulamamış ve bu süre 2010 yılındaki Belçika seçimlerine dek Avrupa kıtasının rekorunu teşkil etmiştir. (2012 yılı parlamento seçimlerinde ise koalisyon görüşmeleri 54 gün sürmüştü).

2. "Politieke Barometer Actuele Peiling", IPSOS, 2 Mart 2017, <http://www.ipsos-nederland.nl/ipsos-politieke-barometer/barometer-van-deze-week>, (Erişim tarihi: 7 Mart 2017).

Hollanda'daki seçmen profili ise diğer Avrupa ülkelerindekilere benzerlik göstermektedir. Hollanda İstatistik Kurumu 15 Mart Parlamento seçimlerinde 12,9 milyon seçmenin oy kullandığını ve seçmenlerin yüzde 25'lik bir kesiminin 65 yaş ve üzerinde olduğunu açıklamıştır. Bununla birlikte 2012 seçimlerinde 65 yaş ve üzeri seçmenin genellikle Hristiyan Demokrat Partisi (CDA) ve 50Plus gibi merkez sağ partilerine oy verdiği görülmektedir. Genç seçmenlerin (18-35) Özgürlük Partisi ve D66 gibi popülist partileri tercih ettiği, orta yaşlı seçmenlerin (35-65) ise GroenLinks ve Sosyalist Parti gibi sol tandanslı partilere oy verdiği ifade edilmektedir.³ Din ve dini aidiyet ise Hollanda'daki seçmenlerin oy tercihlerinde oldukça etkisiz bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan bir araştırmaya göre Hollanda'daki gençlerin herhangi bir dine olan aidiyet hissini gittikçe azaldığı ortaya çıkmıştır. 2010 yılında 18-25 yaş arası gençlerin yarısı kendisini dindar olarak tanımlayarak bir kilise ya da gruba ait hissederken, bu oran 2015 yılında yüzde 40'a düşmüştür.⁴ Özellikle genç nüfus kendisini muhafazakar olarak tanımlamaya yanaşmamakta ve herhangi bir dine yakınlık hissetmediğini ifade etmektedir.

SEÇİM SÜRECİNDE ÖNE ÇIKAN KONULAR

Uluslararası Af Örgütü'nün (Amnesty International) yayımlanmış olduğu yıllık raporda dünyadaki siyasi durum ve seçim süreçlerine dair önemli tespitler bulunmaktadır. Söz konusu raporda birçok ülkede "biz ve öteki" algısının oldukça güçlendiği ve popülizmin artarak ülkelerin seçim süreçlerini etkisi altına aldığı belirtilmektedir.

3. Janene Pieters, "Nearly A Quarter of Dutch Voters Are 65 Years or Older", NL Times, 23 Şubat 2017, <http://nltimes.nl/2017/02/23/nearly-quarter-dutch-voters-65-years-older>, (Erişim tarihi: 4 Mart 2016).

4. Janene Pieters, "Fewer Young Dutch Religious", NL Times, 22 Şubat 2017, <http://nltimes.nl/2017/02/22/fewer-young-dutch-religious>, (Erişim tarihi: 4 Mart 2016).

Avrupa'da 1930'lardan beri kin, nefret, suçlama ve korku söylemlerinin bu seviyelere çıkmadığı belirtilen raporda ayrıca dünyada iktidara gelen birçok liderin kendisini "müesses nizam" karşıtı olarak nitelendirdiği ve iç politikada kutuplaşmaya yol açtığı ifade edilmektedir. Bununla birlikte liderlerin seçimleri kazanmak için ötekiler oluşturarak popülist söylemlerle halk üzerinde etkili olmaya çalıştıkları, Trump'ın seçim kampanyasının bu tespitin en önemli göstergesi olduğu ve bu kampanyaya benzer süreçlerin dünyanın çeşitli yerlerinde görüldüğü vurgulanmıştır.⁵ Hollanda da söz konusu akımdan nasibini almış ve hem Uluslararası Af Örgütü'nün yıllık raporunda kendisine yer bulmuş hem de seçim sürecinde yaşanan tartışmalarla uluslararası basında sık sık adından söz ettirmiştir.

15 Mart Parlamento seçimlerine gidilen süreçte aşırı sağcı düşünceler ve popülist söylemler ön plana çıkarak Hollanda'daki seçim sürecini tahakkümü altına almıştır. Britanya'nın Brexit kararı, Trump'ın ABD seçimlerini kazanması, Avrupa'da yükselen aşırı sağ dalga ve Avrupa'ya gerçekleşen mülteci akını, Hollanda iç politikasını da etkisi altına alarak radikal sağ düşüncelerin etkinlik kazanmasına sebep olmuştur. Bu bakımdan seçim sürecinde sağlık sistemi, sosyal yardımlar, Eurozone krizi ve ekonominin durumu gibi geleneksel konuların aksine mülteci krizi, güvenlik ve göçmenler gibi konular ülke gündeminde kendisine daha fazla yer bulmuştur. Avrupa kıtasının genelinde yükselişe geçen aşırı sağcı düşünceler ise özellikle Geert Wilders'in lideri olduğu Özgürlük Partisi vasıtasıyla Hollanda seçimlerini etkisi altına almıştır. Bu durum Hollanda'nın asıl sorunlarının tartışılmasını engellediği gibi seçim döneminin oldukça hararetli geçmesine ve tartışmalarda kutuplaştırıcı/dışlayıcı bir dilin egemen olmasına sebep olmuştur.

5. Janene Pieters, "Amnesty Int. Critical of Netherlands in Anti-Populism Report", NL Times, 22 Şubat 2017, <http://nltimes.nl/2017/02/22/amnesty-int-critical-netherlands-anti-populism-report>, (Erişim tarihi: 7 Mart 2017).

Araştırma şirketi Ipsos seçim döneminde seçmenlerin eğilimi üzerine bir araştırma gerçekleştirilmiş ve ortaya yukarıdaki tespiti de destekleyen ilginç sonuçlar çıkmıştır. 1.103 katılımcıyla gerçekleştirilen araştırmada seçmenlerin Hollanda'nın kültür ve değerlerinin tehdit altında olduğuna ve bu değerleri ise sığınmacıların aşındırdığına inandıkları ortaya çıkmıştır. Genel olarak katılımcıların yüzde 86'sı Hollanda'nın değerleri ve ilkelerinin tehdit altında olduğunu söylemiştir. Bununla birlikte beş yıl öncesine göre Hollanda değerleri ve Batılı kimliğin oldukça yara aldığını düşünen katılımcıların yüzde 50'si bu duruma Batılı olmayan göçmenlerin sebep olduğunu belirtmiştir. Araştırmada bu düşünceleri ve kaygıları en fazla Özgürlük Partisi'nin seçmeninin paylaştığı görülürken, Hristiyan Demokrat Partisi (CDA), Özgürlük ve Demokrasi için Halk Partisi (VVD) ve 50Plus partilerinden de önemli miktarda seçmenin bu korkuları paylaştığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca PVV, CDA ve VVD seçmenlerinin çok yüksek bir kısmı Afrika kökenli göçmenlerin ülkesine geri gönderilmesi gerektiğini düşünmektedir.⁶ Ipsos'un araştırması sonucu ortaya çıkan veriler, seçim sürecinde siyasi partilerin benimsediği aşırı sağcı düşünceler ve popülist söylemlerin toplum nezdinde de bir karşılığı olduğunu göstermektedir. Norm ve kültürel değerler ekseninde yürütülen seçim tartışmaları seçim sürecini esir alırken seçmenler siyasi partilerin bu söylemleri ve korkularını paylaşan bir tutum takınmıştır. Gerek seçmenler gerekse siyasi partilerin aşırı sağcı söylemleri dolaşıma sokarak yabancı karşıtı bir tutum belirlemelerinde ise Avrupa'ya gerçekleşen mülteci göçünün etkisi yadsınamaz bir gerçektir.

Seçim sürecinde yabancı ve İslam karşıtı Geert Wilders tarafından popülist söylemlerin dolaşıma sokulması ve bu söylemlerin gündemi be-

6. Janene Pieters, "Dutch Voters Most Concerned About Norms and Values", NL Times, 24 Şubat 2017, <http://nltimes.nl/2017/02/24/dutch-voters-concerned-norms-values>, (Erişim tarihi: 7 Mart 2017).

lirlemedeki başarısı, diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Hollanda siyasetini de şekillendirerek ana akım partileri etkisi altına almıştır. Başbakan ve aynı zamanda Özgürlük ve Demokrasi için Halk Partisi lideri Mark Rutte, inancı gereği kadınların elini sıkmadığı için işe alınmayan bir göçmenin gündeme gelmesiyle ülkede yaşayan göçmenleri hedef almış ve Hollanda'nın değerlerini benimsemeyenlerin gitmekte özgür olduğunu ve kurallara uymayan herkesin defolup gitmesi gerektiğini söylemiştir. Bununla birlikte söz konusu açıklamasının arkasında olduğunu göstermek amacıyla "defolup gidin" başlığıyla birçok gazeteyle ilan vermiştir.⁷ Bu durum uzmanlar tarafından Rutte'nin rakibi Wilders gibi popülist söylemlere başvurması ve açıklamaların aşırı sağ görüşlü seçmene şirin görünme çabası olarak nitelendirilmiştir. *The New York Times* ise açıklamayı Trump'ın söylemlerine benzetmiş ve Rutte'nin "Trump'ın oyun kitabında yer alan stratejileri benimsediği"ni yazmıştır.⁸ Bununla birlikte Sosyal İşler Bakanı ve aynı zamanda İşçi Partisi lideri Lodewijk Asscher bile Wilders'ın da dile getirdiği "işçilerin serbest dolaşım hakkı"nın reforma tabi tutulması gerektiğini söylemiştir. Serbest dolaşım hakkının çalışma ücretlerini oldukça düşürdüğünü belirten Asscher, bir Portekiz ya da Romanyalı inşaat işçisinin Hollandalıdan 200, 300 hatta 400 avro daha az ücrete çalıştığını, bu sebeple Hollandalı işçilerin iş bulmakta zorlandığını ifade etmiştir.⁹

Göçmenler ve uyum sorunları konusu bütün siyasi partilerin üzerinde mutabık kaldığı farklı çözüm önerileri sunduğu bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle seçim sürecine damga vuran göçmenler ve göçmenlerin

7. "Dutch PM Rutte: If You Don't Like It Here, Then Leave", BBC News, 23 Ocak 2017, <http://www.bbc.com/news/world-europe-38718286>, (Erişim tarihi: 3 Şubat 2017).

8. Janene Pieters, "Dutch PM Rutte Compared to Trump in American News", NL Times, 25 Ocak 2017, <http://nltimes.nl/2017/01/25/dutch-pm-rutte-compared-trump-american-news>, (Erişim tarihi: 3 Şubat 2017).

9. Kamal Ahmed, "Support for EU Freedom of Movement Rules 'Eroding'", BBC News, 13 Ocak 2017, <http://www.bbc.com/news/business-38613027>, (Erişim tarihi: 20 Ocak 2017).

uyum sorunu konusu siyasi partilerin seçim beyannamelerinde de ağırlıklı bir şekilde kendisine yer bulmuştur. Fakat siyasi partiler Hollanda'da yaşayan göçmenlerin/mültecilerin sorunlarını ve Müslümanların hayat tarzlarını uyum sorunu olarak değil güvenlik sorunu olarak ele almışlar ve bu konuda radikal fikirler ortaya sürerek oy toplamaya çalışmışlardır.

Örneğin Hristiyan Birlik Partisi yeni göçmenlere Hollanda'nın değerlerini kabul ettiklerine dair beyanname imzalatılması gerektiğini düşünürken, Liberal Parti demokrasi karşıtı dini kuruluşların yasaklanmasını savunmaktadır. Aşırı sağın bir başka temsilcisi ve Kalvinist bir parti olan Toplumcu Reform Partisi (SGP) terör sebebiyle İslami düşüncelerin yasaklanmasını isterken, seçim programının iskeletini göçmenler ve mültecilerin oluşturduğu Özgürlük Partisi Hollanda'nın İslam'dan kurtarılması gerektiğini iddia etmektedir.¹⁰ Mark Rutte'nin Özgürlük ve Demokrasi için Halk Partisi ise göçmenler konusunda tutarsız bir politika izlemektedir. Mülteci ve göçmenlere karşı göreceli olarak sert bir politika yürüten Rutte, göçmen haklarından yararlanmak isteyenlere Felemenkçe öğrenme ve maaşlı/maaşsız bir işte çalışma gibi daha ağır şartlar getirmek istemektedir. Hristiyan Demokratlar ile 50Plus gibi partiler ise göçmenlerin uyumu konusunda havuç-sopa taktığının uygulanması ve entegrasyona direnen göçmenlerin elinden özlük haklarının alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Bununla birlikte siyasi partilerin birçoğu Avrupa'ya gelen mültecilerin ülkeler arasında adaletli şekilde dağıtılması gerektiği kanaatindedir. Örneğin D66 Partisi "Avrupa Mülteci Politikası" oluşturulması gerektiğini düşünürken, 50Plus mültecilerin dağıtımında ülkelerinin nüfusunun temel alınması gerektiğini söylemektedir. SGP ve VNL gibi aşırı sağcı partilerin ise bu konuda düşünceleri diğer siyasi partilerden farklıdır. VNL

Hollanda'nın sadece ekonomiye katkı sağlayabilecek göçmenlere kapısını açması gerektiğini düşünürken, SGP iltica başvurusunda bulunanların kendi ayakları üzerinde durabileceklerini beyan etmesini ve ispatlamasını istemektedir.¹¹ Görüldüğü gibi aşırı sağ düşünceler ve İslamofobik söylemler bazı ana akım partilerin seçim sürecinde yol haritasını oluşturmuş ve göçmen sorunu üzerinden yürütülen yabancı karşıtlığı seçim politikalarının omurgasını teşkil etmiştir.

Siyasi partiler Hollanda'da yaşayan göçmenlerin sorunlarını ve Müslümanların hayat tarzlarını uyum sorunu olarak değil güvenlik sorunu olarak ele almaktadır.

Hollanda Hukuk Toplumu (Nova) 15 Mart seçimlerine katılan partilerin seçim bildiregeleri üzerine bir araştırma gerçekleştirmiş ve ana akım partilerin yarısının seçim bildirgesinin –özellikle göçmenler ve mültecilerle ilgili olan kısımlarının– insan haklarıyla çeliştiğini, ifade özgürlüğüne darbe vurduğunu ve ayrımcılığı körükleyerek Hollanda yasalarına aykırılık teşkil ettiğini açıklamıştır. Nova'nın raporunda PVV'nin uluslararası anlaşmalara uymayan İslam karşıtı yasakları, Hristiyan Demokratların camilere yapılan yabancı bağışların kesilmesi önerisi, Hollanda İçin Partisi'nin (VNL) suç işleyenlerin çifte vatandaşlığının iptali isteği, VVD'nin terör suçuna bulaşan göçmenlerin vatanlı hale getirilmesini öneren teklifi gibi talepler ve vaatler incelenmiştir. 2017 yılındaki parti programlarında alınması gerektiği düşünülen önlemlerin çoğunun terörizm, cihat anlayışı, mülteciler, İslam ve göçmenlerle ilgili oldu-

10. Hollanda'daki İslam ve göçmen karşıtlığının siyasi partilerin seçim beyannamelerine etkisi konusunda kapsamlı bir analiz için bkz. Meryem Özdemir, "Hollanda Seçimlere Hazırlanıyor", *Perspektif Dergisi*, Yıl: 23, Sayı: 258, (Şubat 2017), s. 14-17.

11. "Bilgi Notu: Göç Politikaları Bağlamında Hollanda'daki Siyasi Partilerin Seçim Programları", Göç Araştırmaları Vakfı, <http://www.gocvakfi.org>, (Erişim tarihi: 1 Mart 2017).

ğu ve 2012 yılındaki seçim bildirelerine kıyasla ayrımcı ve dışlayıcı vaatlerin oldukça artış gösterdiği tespiti yapılmaktadır.¹²

Her ne kadar aşırı sağ söylemlerin gölgesinde kalsa da sağlık sistemi, emeklilik yaşı ve konut sorunu gibi Hollanda'nın geleneksel sorunları da siyasi partilerin seçim sürecinde tartıştıkları ve seçim beyannamelerinde yer verdikleri konular olmuştur. Özellikle sağlık sistemi seçim sürecinde sol partilerin gündeminde kendisine önemli ölçüde yer bulan bir konu olmuştur. Ipsos'un seçmenler üzerinde yapmış olduğu araştırmaya göre katılımcıların yüzde 80'i Hollanda'nın mevcut sağlık sisteminin eksik olduğunu belirtmiş ve reforma tabi tutulması gerektiğini söylemiştir. Her ne kadar Hollanda'nın dünyada İsviçre ve Danimarka'yla birlikte en iyi sağlık sistemlerinden birisine sahip olduğu ifade edilse de bu alanda siyasi partiler tarafından oldukça ses getiren tartışmalar yapılmıştır. Tartışmalar Hollanda'nın sağlıkta kişi başına düşen harcama miktarının Avrupa'da en yüksek ülke olması ekseninde gerçekleştirilmiştir. Hollanda'da sağlık sigortası maliyetinin bütçe içindeki payı ile hastaların kendi ceplerinden ödemek zorunda oldukları fazla ücret gittikçe artmaktadır. Bu rakam 2011 yılından itibaren sert artışlar yaşayarak 385 avroya yükselmiştir.¹³ Sağlık sisteminin halkın cebini sömüren bir yapıda olması ve yaşanan mağduriyetler konunun siyasi partiler tarafından sahiplenilmesini kolaylaştırmıştır. Özellikle Sosyalist Parti (SP) gibi sol tandanslı partiler (50Plus, Hayvan Hakları Partisi [PvdD]) sağlık sisteminin revizyona tabi tutulması gerektiğini söylemiştir. Mark Rutte'nin partisi VVD ise halka yüksek pirim ücretleri çıkaran söz konusu sağlık sistemi konusunda savunucu bir pozisyonadadır ve statükodan yana tavır almaktadır.

12. Peter Cluskey, "Five Top Dutch Political Parties Have Discriminatory Policies", *The Irish Times*, 17 Şubat 2017.

13. "The Big Election Issues: Healthcare Needs a Shake-up", Dutch News, 6 Şubat 2017, <http://www.dutchnews.nl/features/2017/02/the-big-election-issues-healthcare-needs-a-shake-up>, (Erişim tarihi: 10 Şubat 2017).

Partilerin seçim süreci boyunca dile getirdiği bir diğer konu emeklilik yaşı ve emeklilerin özlük haklarıdır. Mark Rutte kabinesinin 65 olan emeklilik yaşını 2023 yılına dek kademeli olarak 67'ye yükseltmeyi öngören tasarımı onaylaması, emeklilik konusu ekseninde önemli tartışmaların yaşanmasına sebep olmuştur. Emeklilik yaşı düzenlenmesinin 15 Mart seçim sonuçlarına nasıl bir etki edeceği ise merak konusudur. Zira geçen sene 60 yaşın üzerindeki kişilerle yapılan ankete katılanların yüzde 44'ü emeklilik yaşının artırılması ve daha fazla çalışma zorunluluğu getirilmesi sebebiyle oldukça kızgın olduğunu beyan etmiştir.¹⁴ Bu kızgınlık ve tepki sadece yaşlı seçmenleri hedef kitle olarak belirleyen 50Plus Partisi'nin oldukça önemli destek bulmasına sebep olmuştur. 50Plus, PVV, Sosyalist Partisi gibi partiler 67 olan emeklilik yaşının yeniden 65'e çekilmesi gerektiğini düşünürken, VNL Partisi 67'nin sınır olarak belirlenmesi gerektiğini ifade etmektedir. İşçi Partisi ile Hayvan Hakları Partisi emeklilik yaşının esnek olması ve fiziki işlerde çalışanların daha erken bir yaşta emekli olabilmesi gerektiğini belirtirken, söz konusu kararı yürürlüğe koyan VVD ile D66 Partisi ise emeklilik yaşının 67 olarak tayin edilmesinin doğru bir karar olduğunu, yaşın 65'e çekilmesinin ekonomiyi doğrudan olumsuz etkileyeceğini söylemektedir.

Hollanda'da son on yıldır etkisini artıran konut sorunu da 15 Mart seçimlerinde siyasi partilerin üzerinde durduğu bir konu olmuştur. Özellikle son yıllarda mevcut ev miktarı talebi karşılamamakta ve kiralık/satılık evlerin fiyatları enflasyondan daha hızlı yükselmektedir. Bu durum özellikle yeni evlenmiş gençleri ve ilk evlerini almak isteyen kesimi zor durumda bırakmaktadır. Her ne kadar Rutte kabinesi konut sektörünü liberalleştirmeye çalışsa da mevcut durumda tüm evlerin yüzde 29'u sosyal ko-

14. "The Big Election Issues: Pensions and Retirement", Dutch News, 10 Şubat 2017, <http://www.dutchnews.nl/news/archives/2017/02/the-big-election-issues-pensions-and-retirement>, (Erişim tarihi: 15 Şubat 2017).

nut sektörüne aittir. D66 Partisi'nin beyannameğine göre kamu sektöründeki bir konut için bekleme süresi 8 yıldan başlayıp 21 yıla kadar uzayabilmektedir. Bu bakımdan siyasi partiler seçim sürecinde iskan ve konut edindirme politikalarına önem vermiş ve mevcut sıkıntıları çözmek için çeşitli vaatlerde bulunmuşlardır. Örneğin D66 Partisi 100 bin yeni konut inşa ederek kamu konutları için bekleme süresini azaltacağını ifade ederken, İşçi Partisi yılda 50 bin konut inşa edeceğini vaat etmiştir. Hayvan Hakları Partisi ise kullanılmayan ofis ve iş yerlerinin evlere dönüştürülerek söz konusu krizin etkilerinin azaltılabileceğini iddia etmektedir. Sosyalist Parti son altı yıl içinde konut sektöründeki fiyatların yüzde 30 artış gösterdiğini ve yarım milyon insanın konut krizinden etkilendiğini ifade etmiştir.¹⁵ Gerek Sosyalist Parti gerekse PVV krizin ortadan kaldırılması için kira fiyatlarının düşürülmesi gerektiğini gündemine alırken, birçok parti krizin çözülmesinde özel sektörün anahtar konumda olduğunu ve ev kredilerine ödeme kolaylıkları getirilmesi gibi bankacılık sektöründe de birtakım reformlar yapılması gerektiğini düşünmektedir.

Seçimlere bir haftadan az bir süre kala gündeme gelen ve önemli tartışmalara sebep olan bir diğer konu ise Türk siyasetçilerin 16 Nisan'da gerçekleştirilecek referandum için Hollanda'da miting yapmak istemeleridir. Almanya'nın Adalet Bakanı Bekir Bozdağ ile Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekci'nin referandum konuşmalarını çeşitli bahanelerle yasaklaması, önemli ölçüde Türk göçmene ev sahipliği yapan Hollanda'da da konunun gündeme gelmesine sebep olmuştur. Göçmen karşıtı Geert Wilders ise Türk yetkililerin Hollanda'da da kampanya yürütmesine karşı olan kesimin sözcülüğünü üstlenmiştir. Wilders Türkiye'de halk oylaması gerçekleştirilene kadar

Türk Bakanların istenmeyen kişi (*persona non grata*) ilan edilmesi ve Ankara'ya güçlü bir mesaj verilmesi gerektiğini söylemiştir.

Önemli tartışmalara sebep olan bir diğer konu ise Türk siyasetçilerin 16 Nisan'da gerçekleştirilecek referandum için Hollanda'da miting yapmak istemeleridir.

Başbakan Mark Rutte de Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun 11 Mart'ta Rotterdam'da düzenleyeceği toplantıya karşı çıkmış ve böyle bir duruma sıcak bakmadıklarını, başka ülkelerin siyasetçilerinin gelerek kendi ülkelerinde propaganda yapmalarına müsaade etmeyeceklerini ifade etmiştir.¹⁶ Başbakan yardımcısı ve İşçi Partisi lideri Lodewijk Ascher katıldığı bir radyo programında kabinenin, Türk politikacıların ülke içindeki propaganda faaliyetlerini engellemek için yasal önlemler aradığını, bu minvalde Başbakan Mark Rutte'nin Rotterdam Belediye Başkanı Ahmed Aboutaleb ile görüşme gerçekleştirdiğini ve gerekirse de Türkiye ile yaşanacak diplomatik bir gerilime hazır olduklarını söylemiştir.¹⁷ Wilders yerel düzeyde alınacak önlemlerin propagandayı engellemeyeceğini, "güvenlik gerekçesiyle" toplantı yasaklansa bile başka yerde toplanılabileceğini, bu yüzden konunun ulusal düzeyde ele alınması gerektiğini söylemektedir.

Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ise Hollanda'nın söz konusu tutumuna tepki göstermiş ve Avrupa'nın tarihte görülmemiş bir şekilde baskı uygulayarak programları iptal ettirmeye çalıştıklarını belirterek, "Yaklaşan seçimler sebebiyle aşırı sağcı bilinen partilerin oyları

15. "The Big Election Issues: Dutch Housing Market Under Mounting Pressure", Dutch News, 27 Şubat 2017, <http://www.dutchnews.nl/news/archives/2017/02/the-big-election-issues-dutch-housing-market-under-mounting-pressure>, (Erişim tarihi: 1 Mart 2017).

16. Abdullah Aşiran, "Hollanda'da Aşırı Sağcı Wilders Türkiye'yi Protesto Edecek", Anadolu Ajansı, 6 Mart 2017.

17. Yusuf Özkan, "Hollandalı Aşırı Sağcı Lider Wilders: Türk Bakanlar 'İstenmeyen Kişi' İlan Edilsin", BBC Türkçe, 6 Mart 2017.

artmasın diye istemiyorlarmış. Bu iş benim gelip gelmememe kalmışsa sen yanmışsın. Bu uygulama tüm Avrupa için utanç verici. İkinci Dünya Savaşı öncesindeki döneme gidiyorlar.”¹⁸ açıklamasını yapmıştır.

Seçim sürecine dair belirtilmesi gereken bir diğer önemli husus ise seçim atmosferinin ülke dışında meydana gelen gelişmeler ve yürütülen tartışmalardan önemli ölçüde etkilenmesidir. Özellikle ABD’de Trump’ın seçimleri kazanmasının ardından Rus hackerların seçimlere müdahale ettiği iddiası sonrası ortaya çıkan tartışmalar Avrupa seçimleri için de ortaya atılmış ve Hollanda, Fransa, Almanya gibi 2017’de seçim gerçekleştirecek ülkelerin tedirginlik yaşamasına sebep olmuştur. Söz konusu tartışmalar ise 2017’nin ilk seçimini gerçekleştirecek olan Hollanda’da önemli ölçüde kamuoyunu meşgul etmiştir. Bilişim uzmanlarının Hollanda seçim sisteminde çok eski bilgisayarların kullanıldığını ve ortalama bir iPad’in güvenliğinin bile seçim sistemindekenden daha iyi olduğunu açıklaması¹⁹ üzerine de tartışmaların şiddeti artmıştır. Tüm bu tartışmaların ardından İçişleri Bakanlığında görevli Ronald Plasterk olası bir siber saldırı ihtimaline karşılık 15 Mart’taki seçimlerde oyların bilgisayarla değil elle sayılacağını açıklamıştır. Plasterk söz konusu kararın alınmasında kamuoyunda yürütülen tartışmaların etkili olduğunu, 12 milyonu aşkın seçmenin oy kullanacağını ve insanların aklında oluşacak herhangi bir şüphenin seçimlerin şeffaflığına gölge düşürmemesi gerektiğini belirtmiştir.²⁰

18. “Bakan Mevlüt Çavuşoğlu: Kimse Beni Durduramaz”, CNN Türk, 7 Mart 2017.

19. Janene Pieters, “Average Ipad Better Secured Than Dutch Voting System: Cyber Security Expert”, NL Times, 31 Ocak 2017, <http://nltimes.nl/2017/01/31/average-ipad-better-secured-dutch-voting-system-cyber-security-expert>, (Erişim tarihi: 15 Şubat 2017).

20. Her ne kadar bilgisayar kullanılmayacağı açıklansa da daha sonra oyların en son toplanması işleminde internete bağlı olmayan bilgisayarların kullanılacağı açıklanmıştır. Thomas Escritt, “Dutch Will Hand Count Ballots Due to Hacking Fears”, Reuters, 1 Şubat 2017, <http://www.reuters.com/article/us-netherlands-election-cyber-idUSKBN15G55A?il=0>, (Erişim tarihi: 20 Şubat 2017).

SİYASİ PARTİLER

Seçim Kurulu 15 Mart seçimleri için 81 siyasi partinin kayıt yaptırdığını ve Hollanda tarihinde bu sayının rekor olduğunu açıklasa da, bu partilerin sadece 28’i gereken yükümlülükleri yerine getirerek seçime girme hakkı kazanmıştır.²¹ Fakat 28 partiden 12’si de tüm bölgelerde seçime girebilmesi için toplaması gereken imza sayısını topalayamadığı için tüm bölgelerde seçime giremeyecektir. Dolayısıyla yalnızca 16 siyasi parti Hollanda’nın 20 seçim bölgesinde de seçim yarışına girme hakkı elde etmiştir. Seçim sonrası siyasi yapı üzerindeki muhtemel etkileri bakımından önemli birkaç siyasi partiyi derinlemesine ele almak faydalı olacaktır.

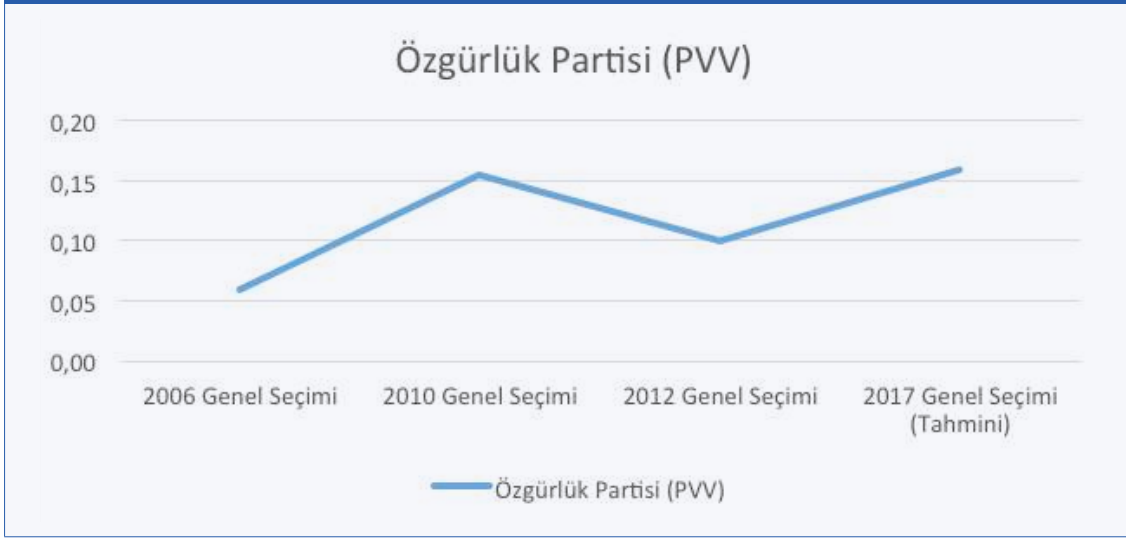
Özgürlük Partisi (PVV)

Birçok Avrupa ülkesinde görüldüğü gibi Hollanda’da da aşırı sağ partiler yükseliş trendi içindedir. Bu partilerin en önemlisi ise 2005 yılında kurulmasına rağmen hızlı bir ivme yakalayarak yükselişe geçen Geert Wilders liderliğindeki Özgürlük Partisi’dir. Özellikle DEAŞ’ın Fransa, Almanya ve Belçika’da terör saldırıları gerçekleştirmesi, Hollanda seçmeninin yüzde 80’inin teröristlerin mülteci sıfatıyla Avrupa’ya sızdıklarını düşünmelerine sebep olmuş, bu durum ise mülteci ve yabancı karşıtlığını besleyen sosyolojik bir zemin ortaya çıkarmıştır. Böyle bir sosyolojide ise Geert Wilders’in İslam karşıtı söylemleri kısa sürede popülizm rüzgarını arkasına alarak partisini anketlerde birinci sıraya yükseltmiştir.

Özgürlük Partisi Ağustos ayında 15 Mart seçimleri için tek sayfalık seçim bildirgesi yayımlamıştır. 11 maddeden oluşan manifesto niteliğindeki bildirge İslamofobik öğeler ve yabancı karşıtlığı ile doludur. Hollanda’nın “İslam’dan arındırılacağı” belirtilen seçim bildirgesinde Müslüman göçmenlere kapıların kapatılacağı,

21. “The Final List: 28 Parties Are Contesting the General Election”, Dutch News, 4 Şubat 2017, <http://www.dutchnews.nl/news/archives/2017/02/the-final-list-28-parties-are-contesting-the-general-election>, (Erişim tarihi: 22 Şubat 2017).

GRAFİK 1: ÖZGÜRLÜK PARTİSİ'NİN GİRMİŞ OLDUĞU GENEL SEÇİMLERDE ALDIĞI OY ORANLARI (YÜZDE)

Kaynak: "Dutch Election Results Since 1918", nlverkiezingen.com, http://www.nlverkiezingen.com/index_en.html, (Erişim tarihi: 7 Mart 2017).

başörtüsünün yasaklanacağı, Kur'an'ın yasaklanarak tüm camilerin kapatılacağı, ülkedeki bütün İslami sembollerin yasaklanacağı gibi oldukça radikal vaatlerde bulunulmuştur.²² Seçim süreci boyunca bu nefret söylemleri Wilders tarafından sürekli tekrarlanarak gündemde tutulmuştur. Özellikle Kur'an'ı Hitler'in *Mein Kampf* (Kavgam) ile kıyaslaması ve ülkedeki Müslümanlar ile Faslıları hedef alan açıklamaları gerek ülkedeki siyasi partiler gerekse Avrupa ülkelerindeki liderler tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Geert Wilders 2016 Kasım ayında, 2014'ün Mart ayında Faslılara karşı ayrımcı ve onur kırıcı sözler²³ söylediği gerekçesiyle mahkeme tarafından mahkum edilmiş fakat demokratik olarak seçilen bir lider olduğu gerekçesiyle herhangi bir ceza verilmemiştir. Wilders ise mahkumiyet kararının ifade özgürlüğüne aykırı olduğunu belirtmiş ve Hollanda kurumlarının büyük bir hastalığa yakalandığını iddia etmiştir.²⁴

22. Caroline Mortimer, "The Netherlands' Most Popular Party Wants to Ban All Mosques", *Independent*, 28 Ağustos 2016.

23. Wilders Den Haag'da yaptığı bir mitingde destekçilerine "Hollanda'da daha az mı, daha çok mu Faslı görmek istiyorsunuz?" diye sormuş ve "daha az" cevabını alınca da, "O zaman bunun icabına bakacağız" demiştir.

24. Murat Karadağ, "İrkçi Lider Wilders Nefret Söyleminden Suçlu Bulundu", *Anadolu Ajansı*, 9 Aralık 2016.

Wilders'in AB ile ilgili düşünceleri ve vaatleri de oldukça radikaldir. 15 Mart seçimlerinde birinci parti olması durumunda yabancı tsunamisini durduracağını belirten Wilders, Britanya'nın Brexit kararını destekleyerek AB üyeliğini referanduma götürme ve "Nexit"²⁵ için girişimlere başlama sözü vermiştir. İsviçre'nin Avrupa'nın ortasında bir ülke olmasına rağmen Birliğe girmemesini takdir ettiğini söyleyen Wilders, "Biz artık egemen bir ülke değiliz. Sınırlarımızı mültecilere karşı kapama ya da kendi göç politikalarımızı uygulamaya bile iznimiz yok. Ben bunları gerçekleştireceğim" açıklaması yapmıştır. Wilders yönetimindeki Özgürlük Partisi'nin AB karşıtı pozisyonunun temel parametrelerini Avrupa şüpheciliği ve göçmen karşıtlığının yanında kemer sıkma politikaları karşıtlığı da oluşturmaktadır. Mark Rutte hükümetinin emeklilik yaşını yükseltme, yaşlıların öz-lük haklarını kısıtlama ve vergi yükleri gibi çok fazla kemer sıkma politikası uyguladığını söyleyen Wilders, paraların önemli kısmının Yunanistan ve sığınmacılara harcandığını, kendi ikti-

25. Netherlands ve exit kelimelerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulan "Nexit" kelimesi Hollanda'nın AB'den ayrılması için kullanılmaktadır.

darında paraların Hollandalılar için harcanacağını ifade etmiştir.²⁶ Mülteciler üzerinden sürdürülen AB karşıtlığı ve seçim propagandasının popülist bir argüman olarak kullanıldığını ve temel dayanaklardan yoksun olduğunu belirtmemiz gerekir. Öyle ki Ekonomi Bakanlığının açıklamış olduğu verilere göre geçtiğimiz yıl Hollanda'ya yalnızca 59 bin sığınmacı gelmiş ve mülteciler için toplam 1,2 milyon avro harcanmıştır.²⁷ Türkiye ile AB arasında gerçekleşen geri kabul anlaşmasından sonra ise gelen mülteci sayısı yüzde 46'lık bir düşüş yaşamıştır. Bu veriler ışığında Hollanda'da mülteciler ekseninde yapılan tartışmaların abartılı olduğunu ve halkı etkilemek için bilinçli bir tercih olarak gündeme getirildiğini ifade etmeliyiz.

Geert Wilders'ın aşırı söylemleri Hollan'daki diğer siyasi partiler ile arasına kalın bir duvar örerken Özgürlük Partisi'nin politik arenada yalnız kalmasına sebep olmuştur. İslam ve yabancı karşıtı söylemleri seçim sürecinde birçok siyasi parti tarafından tepkiyle karşılanmış ve 2012 yılındaki koalisyonun çekilmesinden itibaren bilinçli bir şekilde partiler tarafından izole edilmeye çalışılmıştır. Birçok parti Wilders'ın birinci parti olarak çıkması durumunda koalisyona yanaşmayacaklarını açıklamıştır.²⁸ Koalisyonlara ve uzlaşmaya dayanan Hollanda siyasi sisteminde söz konusu izolasyonun birinci parti çıkması durumunda Wilders'ı oldukça zorlayacağını söylemek gerekir.

İlk kez 2006 yılındaki parlamento seçimlerine girerek yüzde 5,9 oy alan Özgürlük Partisi

için genel kanı konjonktürel olduğuydu. İlk dönemde birçok siyaset bilimci ve uzman Wilders'ın almış olduğu oyların çok önemli olmadığını, partinin sosyolojik bir tabana dayanmadığını, partinin geçici olduğunu iddia etmekteydi. Fakat 15 Mart seçim sürecindeki etkinliğini, gündem belirleyebilme gücünü ve anket sonuçlarını göz önünde bulundurduğumuzda İslamofobik jargondan beslenen yabancı karşıtı bir partinin artık Hollanda siyasetinde belirleyici bir hale geldiğini belirtmek gerekir. 2012 koalisyonundan çekildikten sonra Wilders'ın partisinin oylarını yükselterek birinci parti olması geçmişte düşünüldüğü gibi sadece konjonktürel bir rüzgar değil Avrupa'nın genelinde görülen gelişmelerle uyumlu bir biçimde ekonomik, siyasal ve sosyolojik temeli olan kalıcı bir hareket olduğuna işaret etmektedir. Hollanda seçmeninin yüzde 80'i teröristlerin mülteci sıfatıyla Avrupa'ya sızdığına inanmakta ve yeni oy kullanacak gençlerin yüzde 40'ı ise Özgürlük Partisi'ne oy vereceğini söylemektedir.²⁹ Hollanda toplumunda yabancı karşıtlığı ile birlikte cami ve İslami merkezlere yönelik saldırıların artması, ana akım partilerin radikal söylemleri söz konusu trendin yapısal bir hale geldiğini ve kolay bir şekilde etkilerinin kaybolmayacağını göstermektedir.

Özgürlük ve Demokrasi için Halk Partisi (VVD)

Hollanda'daki seküler orta sınıfın temsilcisi VVD, ülkenin en büyük liberal partisi olarak görülmekte ve iki dönemdir (2010, 2012) ülkeyi yöneten koalisyona liderlik yapmaktadır. Muhafazakar olarak da görülen partinin seçmen profili ve hedef kitesi açısından en önemli rakibi CDA'dır. Sağ görüşlü orta sınıfın oyları genellikle VVD ile CDA arasında gidip gelmekte

26. Corina Ruhe ve Celeste Peri, "Populist Wilders Says EU is Finished as He Leads Dutch Polls", Bloomberg, 15 Ocak 2017.

27. "Asylum Applications Almost Halved in 2016 in Wake of Turkey Deal", Dutch News, 16 Ocak 2017, <http://www.dutchnews.nl/news/archives/2017/01/asylum-applications-almost-halved-in-2016-in-wake-of-turkey-deal>, (Erişim tarihi: 20 Ocak 2017).

28. Tjitske Akkerman, "Netherlands Election Preview: Will Geert Wilders Follow Trump and Win Power?", Europp, Sociel Europe, 23 Şubat 2017, <https://www.socialeurope.eu/2017/02/netherlands-election-preview-will-geert-wilders-follow-trump-win-power>, (Erişim tarihi: 4 Mart 2017).

29. Ben Coates, "California Dreaming", Ben Coates Blog, 8 Ocak 2017, <https://ben-coates.com/2017/01/08/california-dreaming>, (Erişim tarihi: 4 Mart 2017).

ve geçmişten beri bu iki parti koalisyon görüşmelerinde birçok konuda mutabık kalarak kabineyi oluşturabilmektedir. Partinin her ne kadar AB ile arası iyi olsa da son zamanlarda ülkede artan radikal söylemlerin etkisinde kalarak daha Euroseptik bir pozisyona doğru evrildiğini belirtmemiz gerekir. Hollanda Başbakanı ve parti lideri Mark Rutte'nin son zamanlardaki AB'ye karşı eleştirel tavrı ve söylemleri de bu durumun somut göstergesidir.

2017 yılının başlarında seçim süreci hararetlenmiş ve siyasi partiler milletvekili listelerini açıklayarak kampanyalarına başlamışlardır. VVD ise açıklamış olduğu yol haritası ve seçim beyannameyle özellikle sol görüşlü kesimden oldukça fazla tepki almıştır. İşçi Partili siyasetçi Hans Spekman parti programının ülkenin üçte ikisi için felaket olduğunu ve Rutte'nin işçi kesimini bir fil gibi ezmeye çalıştığını ifade etmiştir.³⁰ Sosyalist Partisi lideri Emile Roemer de Rutte'nin politikalarına tepki göstererek VVD ile bir koalisyonla yaşamayacağını açıklamış ve Rutte'den bakan sol görüşlü seçmenin ona üçüncü bir hükümeti kurma yetkisi vermeyeceğini iddia etmiştir. Fakat Hollanda siyasetini takip eden uzmanların sol görüşlü partilerin bu açıklamalarını ve VVD'ye karşı benimsedikleri muhalif tutumlarını gereksiz bulduklarını belirtmemiz gerekir. Uzmanlar VVD ile sol görüşlü partilerin (SP, PvdA, GroenLinks vs.) ulusal ve yerel düzeylerde birçok alanda başarılı bir iş birliği gerçekleştirdiğini ve popülist rüzgara kapılarak alınan böyle bir kararın sol görüşlü partiler için riskli olabileceğini belirtmişlerdir.

Gazeteci Joost Vullings'e göre VVD'nin seçim stratejisi rakibi CDA'yı anketlerde altında tutma ve yabancı karşıtı Geert Wilders'ın partisinden oy devşirme olarak belirlenmiştir. VVD'nin 7 Ekim'de açıklamış olduğu parti be-

yannamesinde ise göçmenlerin uyum sorunu ile vergi kesintilerine ağırlık verilmiştir.³¹ “Diğer kültürlerle taviz vermeyi bırakmak zorundayız” diyen Rutte, ülkeye gelenlerin Hollanda değerlerine uyum konusunda zorunlu dersleri alacaklarını ve almış oldukları entegrasyon eğitimi için ödeme yapacaklarını belirtmiştir.

Rutte, ülkeye gelenlerin Hollanda değerlerine uyum konusunda zorunlu dersleri alacaklarını ve almış oldukları entegrasyon eğitimi için ödeme yapacaklarını belirtmiştir.

İşçi Partisi (PvdA)

15 Mart seçimleri için önemli bir pozisyonda bulunan ve bahsedilmesi gereken bir diğer parti ise İşçi Partisi'dir (PvdA). İşçi Partisi 2012 seçimlerinden sonra Mark Rutte'nin VVD'yle koalisyon kurmuş ve bu koalisyondan oldukça olumsuz etkilenmiştir. Rutte kabinesine destek vermesi İşçi Partisi'nin ülke yönetimini ilgilendiren birçok konuda parti programından taviz vermesini gerektirmiş, bu durum ise parti ile tabanının birbirinden kopmasına sebep olmuştur. Örneğin ekonomide restorasyon amacıyla VVD'nin güzel sanatlara daha az pay ayrılması, emeklilik yaşının artırılması gibi tekliflerine İşçi Partisi destek vermiş ve reformlar uygulamaya konulmuştur. Bu gibi var olan ekonomik krizin etkilerini azaltmaya yönelik halka çıkarılan acı reçetelere İşçi Partisi'nin şerh koymaması, parti politikalarına tezat oluşturmuş ve partiye gönül veren seçmenlerde rahatsızlık meydana getirmiştir. Ayrıca tüm bu önlemlerin

30. “General Election: VVD Under Fire as Campaigning Kicks Off”, Dutch News, 16 Ocak 2017, <http://www.dutchnews.nl/news/archives/2017/01/general-election-vvd-under-fire-as-campaigning-kicks-off>, (Erişim tarihi: 20 Ocak 2017).

31. “VVD Focuses on Tax Cuts and Dutch Norms and Values in Election Manifesto”, Dutch News, 7 Ekim 2016, <http://www.dutchnews.nl/news/archives/2016/10/vvd-focuses-on-tax-cuts-and-dutch-norms-and-values-in-election-manifesto>, (Erişim tarihi: 20 Ocak 2017).

Lodewijk Asscher ve Jeroen Dijsselbloem gibi İşçi Partili Bakanlar tarafından yürürlüğe konulması gösterilen tepkiyi artırmıştır. 2012’de partiye oy veren seçmenler VVD ile birlikte İşçi Partisi’nin varoluş gayelerinden vazgeçtiğini düşünmüş ve büyük bir hayal kırıklığı yaşamıştır.³² İşçi partisi söz konusu hayal kırıklığını yok etmek için ise seçim sürecinde oldukça önemli vaatlerde bulunmuştur. Parti lideri Lodewijk Asscher 2015 itibarıyla ülkenin yüzde 8,8’inin yoksulluk sınırının altında yaşadığını ve Hollanda’nın en büyük sorununun bu olması gerektiğini söylemiştir. Zor zamanlar geçiren Hollanda halkına yardım etmek için ülkedeki sosyal yardımları, çocuklara verilen desteği ve refah seviyesini artıracaklarını ve yılda 100 milyon avro daha fazla yatırım yapacaklarını vadedmiştir.³³

Diederink Samson önderliğinde 2012 seçimlerinde 35 koltuk kazanarak VVD’nin ardından ikinci parti olan İşçi Partisi’nin bu seçimlerde büyük bir hayal kırıklığı yaşamaması oldukça muhtemeldir. Zira yapılan son seçim anketleri partinin milletvekili sayısının 35’ten 10’lara kadar düştüğünü göstermektedir. Ayrıca iki yıl önce yapılan yerel seçimlerde İşçi Partisi’nin Groningen ve Nijmegen gibi kalesi sayılabilecek önemli kentleri rakibi liberal görüşlü D66 partisine kaybetmesi, söz konusu gerilemenin boyutunu gözler önüne sermesi bakımından önemlidir. Ayrıca Wilders’ın kullandığı kutuplaştırıcı dil ve yürütmüş olduğu yabancı karşıtı siyaset de etnik ve siyasal çeşitliliğe sahip İşçi Partisi’ni oldukça olumsuz etkilemiştir. Wilders’ın aşırı sağ görüşlü siyasetine karşı etkin bir muhalefet yürütülememesi özellikle par-

tiye oy veren göçmenlerin tercihlerini etkilemiştir. Bu sebeple İşçi Partisi fraksiyonlara bölünmüş ve parti içinden çeşitli kesimler ayrılarak emeklilere hitap eden 50Plus Partisi ile özellikle Türk göçmenleri kitle olarak hedefleyen DENK Partisi’ni kurmuşlardır. Bu sebeple söz konusu partilerin kendi kitlelerinden oy alması durumunda İşçi Partisi’nin oldukça fazla milletvekili koltuğu kaybederek koalisyon arayışlarında zayıf bir pozisyona sahip olacağını tahmin etmek zor değildir.

DENK Partisi

Türk kökenli milletvekilleri Tunahan Kuzu ve Selçuk Öztürk’ün İşçi Partisi’nden ayrılarak kurduğu ve seçimlere katılma kararı alan DENK Partisi’nin performansı da 15 Mart seçimleri için önemlidir. Seçim döneminde yapılan çalışmalar İşçi Partisi’nin yaşayacağı kayıpların DENK Partisi’ne yarayacağını göstermektedir. Özellikle Türk ve Fas uyruklu göçmenlerin İşçi Partisi’nden ayrılarak yönünü DENK Partisi’ne çevireceği düşünülmektedir. Araştırmacı Aziz Kaddouri tarafından Hollanda’nın etnik azınlıkları arasında gerçekleştirilen bir araştırma bu minvalde önemli sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Araştırmada Surinam ve Antillilerin İşçi Partisi’ne oy vermeye devam edeceği ifade edilirken, Hollandalı Türklerin yüzde 40’ı ve Fas uyruklu göçmenlerin yüzde 34’ünün DENK Partisi’ne oy vereceği ifade edilmektedir. DENK Partisi’ni “kızgın ve esmer adamların partisi” şeklinde tanımlayan Kaddouri, iyi eğitim almış Türk ve Faslı gençlerin arasında partinin oldukça popüler hale geldiğini ve bu gençlerin eğitilmiş oldukları için ailelerini de etkileme potansiyeline sahip olduklarını söylemektedir.³⁴ Bununla birlikte Türk diasporası-

32. “The Strange Death of the Dutch Labour Party”, Dutch News, 6 Ocak 2017, <http://www.dutchnews.nl/features/2017/01/blog-gordon-darroch-the-strange-death-of-the-dutch-labour-party-diederik-samsom>, (Erişim tarihi: 20 Ocak 2017).

33. Janene, Pieters, “Labour Party Leader: More Money for the Less Fortunate”, NL Times, 8 Şubat 2017, <http://nltimes.nl/2017/02/08/labour-party-leader-money-less-fortunate>, (Erişim tarihi: 12 Şubat 2017).

34. Thijs Niemantsverdriet, “Peiling: ‘Boze Bruine Man’ Stapt Over Van PvdA Naar Denk”, Nrc NL, 5 Şubat 2017, <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/02/05/verkiezingen-peiling-boze-bruine-man-stapt-over-van-pvda-naar-denk-6565920-a1544640>, (Erişim tarihi: 20 Şubat 2017).

nın seçimlere katılımının düşük olmasının DENK Partisi için olumsuz bir durum teşkil edeceğini ifade etmemiz gerekir. 2012 seçimlerinde Türk seçmenlerinin yalnızca yüzde 47,3'ü seçimlerde oy kullanmış ve bu oyların 86 bin 885 adeti geçerli olmuştur.³⁵ Bu rakam parlamentoda etkili ve koalisyon görüşmelerinde söz sahibi olabilmek için oldukça azdır. Bu sebeple seçim süreci boyunca gerek DENK Partisi gerekse Hollanda Türk Federasyonu muhtelif şehirlerde toplantı ve konferanslar düzenleyerek Türklerin sandığa gitmesini ve siyasi temsilin artmasını sağlamaya yönelik etkinlikler düzenlemiştir.

DENK Partisi'nin, yabancı düşmanlığı ve aşırı sağ düşüncelerin gittikçe güçlendiği Avrupa ve Hollanda siyasetinde son derece önemli pozisyonu bulunmaktadır. Öyle ki parti Hollanda'da yükselmekte olan yabancı düşmanlığı ve ırkçılığa karşı önemli bir mevzi ve meydan okuma olarak görülmektedir. Aynı zamanda Türk diasporasının Hollanda siyasetinde etkili ve güçlü bir ses haline gelerek siyasal hayata katılımı açısından da oldukça önemlidir. Fakat parti için kamuoyunda "Türklerin ve yabancıların partisi" algısı söz konusudur ve bu algı farklı siyasi kesimlerce desteklenerek partinin etki alanı daraltılmaya çalışılmaktadır. Parti yöneticileri bu algıyı yıkmak için Hollanda'ya mal olmuş önemli isimleri partiye dahil etme politikası izlemeye çalışsa da başarılı olamamıştır. Örneğin DENK Partisi televizyon dünyasının tanınmış isimlerinden Sylvana Simons'u aday göstereceğini açıklamış fakat bu karar oldukça tepki almıştır. Simons ise çok sayıda tehdit ve hakaret telefonu aldığı gerekçesiyle bir süre sonra bu karardan vazgeçmek zorunda kalmıştır.

35. "Rotterdam'dan Hollanda Türklerine Seçimlere Katılın Çağırısı", Turk Info, 10 Şubat 2017, <http://www.turkinfo.nl/rotterdamdan-hollanda-turklerine-secimlere-katilin-cagrisi/18569>, (Erişim tarihi: 15 Şubat 2017).

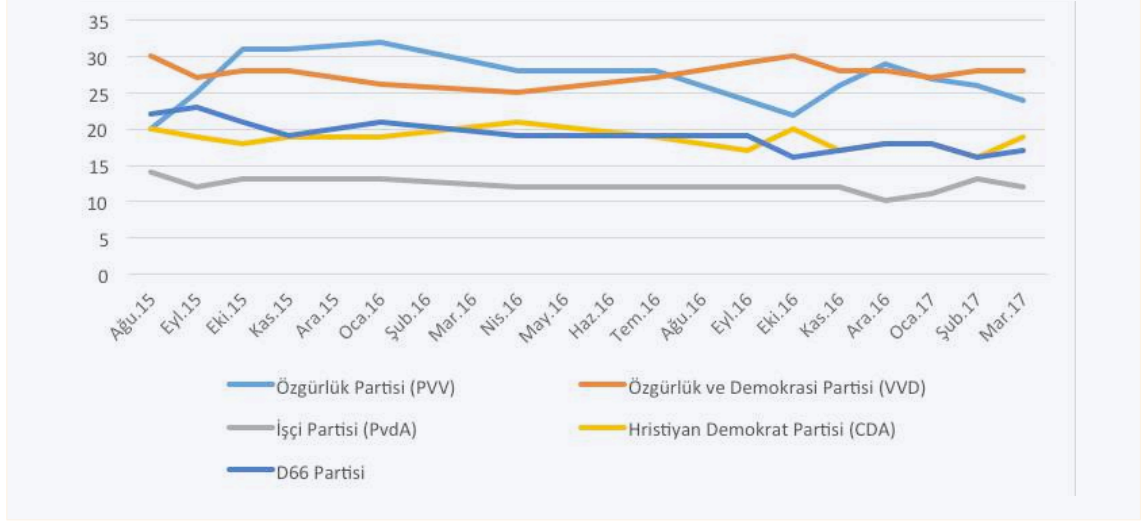
SEÇİM TAHMİNLERİ VE MUHTEMEL SENARYOLAR

15 Mart Parlamento seçimlerine dair yapılan anketler Geert Wilders'ın lideri olduğu Özgürlük Partisi'nin oylarını önemli ölçüde yükselttiği ve birinci parti olmak için mücadele ettiğini göstermektedir. 2012 seçimlerinde parlamentoda 15 koltuğu bulunan PVV'nin bu sayıyı ikiye katlayarak 30'un üzerine çıkarabileceği şeklinde tahminler de mevcuttur. Böyle bir tablonun ortaya çıkmasında DEAS'ın 2016 yılında Avrupa'da gerçekleştirdiği saldırılar ve bu dönem boyunca artan mülteci dalgası, Britanya'nın almış olduğu Brexit kararı, Trump'ın ABD seçimlerini kazanması ve 2012'den beri ülkeyi yöneten VVD ve PvdA koalisyonunun başarısızlığı gibi faktörler etkili olmuştur.

Hollanda'nın en büyük araştırma şirketlerinden Ipsos'un son anketlerinde PVV ile VVD'nin birinci parti olmak için kıyasıya yarıştığı görülürken, Hristiyan Demokrat Partisi ile D66 Partisi üçüncü parti olmanın mücadelesini vermektedir. Şubat ayının ortalarına dek birinci görünen Özgürlük Partisi seçimlere az bir süre kala yerini Mark Rutte'nin Özgürlük ve Demokrasi için Halk Partisi'ne bıraktığı görülmektedir. 2012 seçimlerinde 38 milletvekili ile ikinci büyük parti olan İşçi Partisi'nin ise anketlerde büyük bir düşüş yaşayarak parlamentoda 13 civarında koltuk elde edeceği tahmin edilmektedir. 2016'nın başlarında oldukça yüksek bir desteğe sahip olduğu görülen PVV'nin zamanla söz konusu desteği kaybettiğini ve VVD ile arasındaki farkın azaldığını ifade etmemiz gerekir. Araştırmacılar Trump'ın politikalarının PVV tarafından desteklenmesinin yarattığı hayal kırıklığı, Wilders'ın vaatlerinin uygulanabilirliğinin sorgulanması ve partinin koalisyon görüşmelerinde etkin olup olamayacağı gibi endişeler sebebiyle PVV'ye verilen desteğin azalmakta olduğunu düşünmektedir.³⁶

36. Janene Pieters, "PVV Losing Support in the Polls; Barely Bigger Than VVD", NL Times, 15 Şubat 2017, <http://nltimes.nl/2017/02/15/pvv-losing-support-polls-barely-bigger-vvd>, (Erişim tarihi: 3 Mart 2017).

GRAFİK 2: 2015 AĞUSTOS-2017 MART ARASINDA YAPILAN ANKETLERE GÖRE BEŞ BÜYÜK SİYASİ PARTİNİN OYLARINDA YAŞANAN DEĞİŞİMLER (KOLTUK SAYISI)

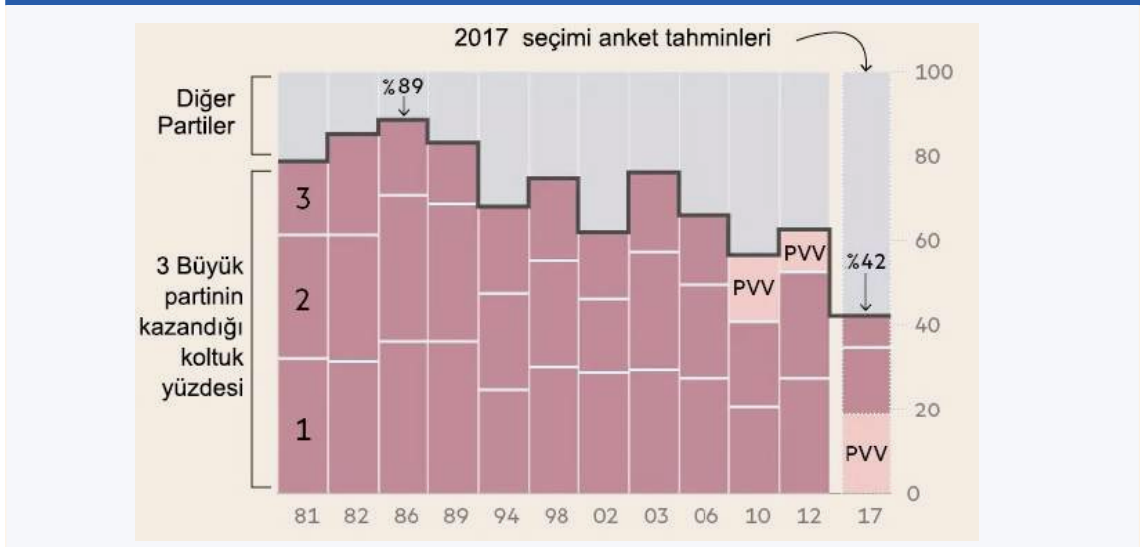

Kaynak: FT Research, <https://www.ft.com/content/d77982da-ef8d-11e6-930f-061b01e23655>, (Erişim tarihi: 28 Şubat 2017).

Grafik 3'te görüldüğü gibi Hollanda'daki ana akım partilerin parlamentoda kazanmış oldukları koltukların yüzdesi 1980 yılından itibaren gittikçe düşüş göstermiştir. 1986 yılında en büyük üç parti (CDA, PvdA, VVD) parlamentodaki koltukların yüzde 89'unu kazanmışken bu oran 2012 yılında yüzde 60'a düşmüştür. 2017 seçimlerinde ise bu oranın yüzde 40'lara düşeceği

düşünülmektedir. Bu eğilim Hollanda seçimlerinde geleneksel partilere olan desteğin gün geçtikçe azaldığını göstermektedir. Bu bakımdan 15 Mart seçimlerinden sonraki koalisyon görüşmelerinde küçük partilerin belirleyici olması muhtemeldir. Öyle ki seçimlere katılmaya hak kazanan 28 partiden en az 11'inin parlamentoda temsil hakkı elde edeceği düşünülmektedir.

GRAFİK 3: ÜÇ BÜYÜK PARTİNİN PARLAMENTODAKİ KOLTUK ORANLARI (YÜZDE)

Kaynak: Ipsos verilerinden derlenmiştir. "Politieke Barometer Week 09-2 Maart 2017 Selectie", Ipsos, <http://www.ipsos-nederland.nl/ipsos-politieke-barometer/trend>, (Erişim tarihi: 5 Mart 2017).

Hollanda'da en büyük iki partinin elde ettikleri milletvekili sayısının hükümeti oluşturmak için gerekli 76 sayısından çok uzak olması, kabinenin kurulması için orta ve küçük ölçekli partilerin önemini artıracaktır. Bu durumda üçüncü ve dördüncü sıradaki partilerin önemli bir aktör olarak ön plana çıkması muhtemeldir. Siyasi partilerin birinci olmaları durumunda Geert Wilders ile koalisyona yanaşmama kararını sürdürmesi, Hollanda siyaseti açısından çok sıkıntılı ve tartışmalı bir sürecin fitilini ateşleyebilir. Seçimlerde 25-30 arasında milletvekili sayısına sahip olmasına kesin gözüyle bakılan Özgürlük Partisi'nin koalisyon görüşmelerinde izole edilmesi, hükümetin kurulması için daha küçük partilerin bir araya gelmesini gerektirecektir. Böyle bir durum ana akım partilerin dışındaki küçük partilerin de söz sahibi olması ve oyun kurucu hale gelmesine sebep olabilir. Wilders'ın koalisyon görüşmeleri dışında bırakılması dört ya da beş partinin bir araya gelmesini gerektireceğinden dışarıdan destek arayışlarında GeenPeil, Artikel 1, DENK gibi partilerin koalisyon görüşmelerinde önemi artabilir.

Çoğunluğu elde ederek birinci olması durumunda Wilders'ı dışlayarak küçük partilerle koalisyon formülü oluşturmanın uzun vadeli sürdürülebilir bir politika olmadığına da ifade edilmesi gerekir. Avusturya'da olduğu gibi bu durum çok daha kırılğan bir siyasi yapının ortaya çıkmasının yanında erken seçim tartışmaları ülke gündemini meşgul edebilir. Hollanda her ne kadar koalisyonlarla yönetilen ve "uzlaşma ülkesi" olarak anılan bir ülke olsa da dört, beş partili bir koalisyon siyasi kırılğanlığı artıracaktır. Bununla birlikte kurulacak herhangi bir hükümet oyların çoğunu elde etmesine karşın halkın kendisine vermiş olduğu hakkı kullanamayan Wilders'ın parlamentoda sert ve yoğun muhalefetine maruz kalacaktır. Birçok ülkede gördüğümüz gibi hükümeti kurma hakkı elinden alınan Wilders'ın olası bir erken seçimde söz konusu mağ-

duriyeti kullanarak oylarını daha da artırması yüksek bir ihtimaldir.

PVV'nin anketlerdeki düşüşünün devam etmesi ve Mark Rutte'nin VVD'sinin birinci parti olması durumunda Wilders'ın koalisyon görüşmelerinden dışlanacağına kesin gözüyle bakılabilir. Her ne kadar seçim süreci boyunca Rutte ile sol partili liderlerin hararetli tartışmalarına tanık olsak da VVD'nin birinci parti olması durumunda kabineyi kurmak için öncelikle sol partilerin kapısını çalması muhtemeldir. Sol parti liderleri her ne kadar emeklilik yaşı ve vergi yükü gibi kararlarla vatandaşa acı reçeteler çıkarıldığı gerekçeyle Rutte kabinesini eleştirseler de hükümeti kurma konusunda gelecek bir fırsatı geri çevirmeyeceklerdir.

SONUÇ

15 Mart seçim sürecinde sağlık sistemi, emeklilerin durumu ve konut sıkıntısı gibi birçok tartışma ortaya çıkmış fakat mülteci krizi, göçmenler ve göçmenlerin uyum sorunu seçim gündeminin ana çerçevesini oluşturmuştur. Bu bakımdan Özgürlük Partisi'nin aşırı sağ söylemleri seçim sürecine damgasını vurmuş ve diğer partileri pozisyon almaya zorlamıştır. Ana akım partiler Wilders'ın İslam ve göçmen karşıtı radikal sağ düşüncelerini eleştirmenin yanında onun söylemlerinden faydalanarak oy kazanma yoluna gitmiş ve bir bakıma söz konusu düşünceleri meşrulaştırma işlevi görmüşlerdir. Hollanda'daki göçmenlere hitap eden sol partiler ise İslam'ın ve göçmenlerin seçim malzemesi yapılmasını engellememiştir.

15 Mart seçimlerini Hollanda'daki diğer seçimlerden ayıran önemli bir husus oyların oldukça çeşitli partilere dağılması ve tüm partilerin oy oranlarının birbirine yakın bir görünüme sahip olmasıdır. Oyların bu kadar çok partiye bölünmesi birinci partinin kim olduğu önemli olmaksızın beş ya da altı partili bir koalisyonu beraberinde getirecektir. Bu durum koalisyon görüşmelerinin uzamasına –belki rekor kırmasına–

sebeup olabileceği gibi siyasi kırılganlığı da beraberinde getirecek ve politik istikrarı olumsuz etkileyecektir.

PVV birinci parti olarak hükümeti kurması durumunda AB yeliğini referanduma gtrecekini açıklamıştır. Mevcut anketlere göre PVV birinci parti olsa bile tek başına iktidar olması mümkün değildir. Dolayısıyla PVV bir koalisyon hükümeti kurmayı başarsa bile böyle bir kararı koalisyon ortaklarına kabul ettirmesi mümkün gözükmemektedir. Burada ortaya çıkması muhtemel esas senaryo PVV'nin aşırı radikal syemlerinden dolayı seçim sonrası ortaya çıkacak olan koalisyon pazarlıklarının dışında bırakılmasıdır. Böyle bir durumun sonucunda oluşacak mağduriyet ve aşırı sağı yükselten diğer faktörlerin bir sonraki dönemde yapılacak olan seçimlerde PVV'yi çok daha güçlü bir şekilde birinci parti yapması beklenebilir. Dolayısıyla yakın gelecekte ortaya çıkması yüksek ihtimal olan ve PVV'nin baskın olduğu böyle bir siyasi denklemde alınacak bir referandum kararı Avrupadaki AB karşıtı siyasi grupların daha da güçlenmesine sebep olacaktır. Dahası böyle bir referandum sonucu Hollanda'nın Birlikten ayrılması AB açısından gerçek manada zlmenin başladığının işareti olacaktır. Henüz İngiltere'yle dahi ayrılığın nasıl gerçekleştirileceğine karar veremeyen AB kurumları ve yetkililerinin yakın gelecekte ortaya çıkması muhtemel böyle bir sonuca hazır olduklarını söylemek pek mümkün değildir.

Sınırları olmayan devletleri kapısız eve benzeten ve AB'yi Roma İmparatorluğu'nun son d-

nemiyle özdeşleştiren bir partinin 15 Mart seçimlerinden güçlenerek çıkması, AB karşıtlığının Avrupa kıtasında eriştiği g açısından Brüksel'e yönelik ciddi bir işaret fişeği olarak algılanacaktır. Bu bakımdan 15 Mart seçimleri muhtemel sonuçları sebebiyle Euroseptik kanadın ilk temsilcisi Britanya'nın yanında diğer AB lkelerinin de dikkatle takip edeceği bir seçim olacaktır. Bazı analistler her ne kadar seçmenlerin popülist syemlerinin cazibesine kapılarak anketlerde PVV'yi destekleyeceğini söylediğini ama sandık başına gittiklerinde akılcı davranarak AB değerleriyle bütünleşmiş Hollanda'yı Wilders gibi bir adama emanet etmeyeceklerini iddia etseler de, Britanya'nın Brexit kararı ve Trump'ın ABD seçimlerini kazanması Hollanda'daki seçimlerden de benzer bir sonucun çıkabileceğini göstermesi için yeterlidir.

Geert Wilders'ın zgrlk Partisi'nin seçimlerde birinci de ikinci de olsa parlamentoda etkin bir g olacağını ve sert bir muhalefet yürüteceğini söylememiz gerekir. Koalisyon görüşmeleri dışında bırakılsa dahi parlamentodaki çoğunluğuyla orta büyüklükteki partilerin oluşturacağı hkmete etkili bir muhalefet ortaya koyabilecek ve politik gündemi şekillendirebilecektir. Bu bakımdan Wilders önümüzdeki dönemde parlamentodaki etkinliğiyle ülkesinin AB'ye karşı bakışını değiştirebilir ve mülteciler konusunda Hollanda kamuoyunu kendi çizgisine getirme imkanını elde edebilir.

Kaynak: "Politieke Barometer Actuele Peiling", IPSOS, 2 Mart 2017, <http://www.ipsos-nederland.nl/ipsos-politieke-barometer/barometer-van-deze-week>, (Erişim tarihi: 7 Mart 2017)

---

2 017 yılı Fransa, Almanya ve Hollanda gibi ülkelerde kritik seçimlerin yapılacağı bir yıl olarak ön plana çıkmaktadır. Özellikle Avrupa Birliği'nden (AB) çıkmayı savunan aşırı sağ partilerin bu seçimlerde nasıl bir performans sergileyeceği Birliğin geleceği açısından hayati öneme sahiptir. 2017'nin ilk kritik seçimlerinin gerçekleştirileceği Hollanda'da Geert Wilders'ın İslam ve mülteci karşıtı söylemlerinin sandıkta nasıl tecelli edeceği ve seçimden sonra nasıl bir kabinenin oluşacağı da bu açıdan önem arz etmektedir. Elinizdeki analiz Hollanda'da 15 Mart tarihinde gerçekleştirilecek olan parlamento seçimlerinde siyasi partilerin yol haritalarını ve tartışmalarda ön plana çıkan konuları incelemektedir. Analizde ayrıca seçim sonrası koalisyon görüşmelerinde önem teşkil edeceğine inanılan partilerin seçim beyanmaları ele alınarak incelenmektedir. Son olarak seçimlerle ilgili yayımlanan son anket sonuçları ışığında seçim sonrasında oluşabilecek koalisyon varyasyonları ve krizlere ilişkin muhtemel senaryoların neler olabileceği üzerine bir tartışma yürütülecek ve okuyucuya seçimlerin öncesi ve sonrasına dair kapsamlı bir çerçeve sunulacaktır.

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • KAHİRE

---

www.setav.org